

Az internetes nyelvváltozatokról

Bódi Zoltán - 2015. 08. 31.

A célja nem tér el az általános kommunikációs céloktól (kapcsolatteremtés, információátadás, érzelemnyilvánítás, identifikálás, szakmai és társadalmi azonosítás, dokumentálás, esztétikai funkció). Formáját tekintve a szövegalkotás ezen a médiumon keresztül alkalmazkodik a kommunikációs környezet adottságaihoz. Ezeket sorra véve a következőket állapíthatjuk meg.

Multimediális környezet áll rendelkezésre a kommunikátumok megalkotására. Sosem volt ennyire egyszerű és széleskörűen hozzáférhető a multimediális szövegek, képek, videók, animációk alkotása, terjesztése, elérése a felhasználói közönségnek, mint manapság. Teljesen egyértelműen felgyorsult az a folyamat, amit már legalább másfél évszázada tapasztalhatunk, tudniillik a kép fokozatosan felnő az írott szöveg mellé az információközvetítő funkcióban. Okostelefonok, táblagépek, phabletek^[1] vezetnek az eladási listákat, miközben a digitális fényképezőgépek, régóta mindenkinek hozzáférhetőek. Kiváló minőségű képeket, videókat, animációkat készíthet bárki, és azonnal megoszthatja a neten, a közösségi hálózatokon, képmegosztó oldalakon. Az írott szöveg egyre inkább a kép, a látvány kiszolgálója, ami leginkább a közösségi oldalakon (pl. Facebook, Twitter), web kettős szolgáltatásokon (pl. blogok, YouTube, Vimeo, Videá, Facebook), azonnali üzenetküldő szolgáltatásokon (pl. Viber, Facebook Messenger) érhető tetten. Ha pedig a mondanivalót kiegészíti a képiség, vagy akár látványé a főszerep, akkor az írott szövegek is szükségszerűen módosulnak, például

egyszerűbbé, összefogottabbá, rövidebbé válnak, telítődnek deiktikus (az írott szövegen kívüli képi tartalomra utaló) elemekkel. Megtanulnak az aktív felhasználók képre/képhez szöveget írni. Ennek talán a Facebookon erőteljesen terjedő képes-szöveges mémek a legjobb példái.

Régi szoftver: kézírás

A world wide web **hipertextuális** környezetének köszönhetően átalakult a szöveg szerkezete, hisz a részletes kifejtés, idézés, kiemelés, összefoglalás, felidézés, leírás szükségtelemmé válik a forrás hiperlinkjének a szövegbe illesztésével. Ezzel a szöveg szerkezete, kidolgozottságának mértéke változik meg. Egyben fölmerül az a messzire vezető kérdés is, hogy egy hiperlinkeket tartalmazó szövegnek meddig tart a kiterjedése, hol az eleje és hol a vége, milyen az olvasási sorrendje. Nem kis mértékben a hipertextualitásnak köszönhető, hogy a webes szövegek hossza lerövidül, illetve az olvasási technikája a lienáris felől az átfutó, szkennelő, áttekintő olvasás felé mozdul el.

A szövegeinket szinte kizárólag infotechnológiai eszközökkel alkotjuk. Ennek köszönhetően törvényszerű, hogy a szövegalkotás folyamata **alkalmazkodik a digitális, számítógépes, infokommunikációs technológiai környezethez** (a számítógép billentyűzete, a kijelző mérete, tulajdonságai, a gépelés, szövegalkotás során használható memória, illetve a mentési gyakoriság, az érintőképernyők tulajdonságai: virtuális billentyűk használhatósága és az írást támogató eszközök, szótárak). Az iskolában mind a mai napig ceruzával papíron tanulnak írni a gyermekek, a virtuális billentyűk, a klaviatúrák, a kijelzők használatát egy tapasztalati úton zajló tanulási folyamat során sajátítják el a felhasználók. Épp ezért ezek az eszközök egy új szövegalkotási környezetet teremtenek, amelynek a használata során olyan hibák, eltérések kerülnek elő, amelyek a hagyományos írás során nem. Például a kisbetűk-nagybetűk cseréje a mondat elején, a dátumokban, szóközök tévesztése és halmozása, betűfelcserélések és betűtévesztések a félreütések miatt stb. Ezeket a hibákat és eltéréseket elnézzük, javítjuk, észrevesszük vagy átsiklunk fölöttük, esetleg beépülnek az írásgyakorlatba (pl. a dátumokban a hónapnevek nagy kezdőbetűi egyre általánosabbá kezdenek válni). Ennek a jelenségnek a kiküszöbölésére, hatásának csökkentésére szükségesek az írást támogató (helyesírás-, nyelvhelyesség-ellenőrző) alkalmazások, szoftverek.

A számítástechnika és az **infokommunikációs technológia terminológiájának gyors változása** tapasztalható. Elképesztő sebességgel zajlik a kutatás-fejlesztés a globális infokommunikációs technológiai (ICT) szektorban, amelynek köszönhetően nagyon gyors ritmusban, nagyon sok új kifejezés, fogalom, szakkifejezés jelenik meg. Ezeknek a terminológiáknak, kifejezéseknek a gyors adaptálási kényszere figyelhető meg. Mivel az infokommunikációs eszközök, eljárások, szolgáltatások, és azok funkciói, nevei

közhasználatúak, ezért az azokat kifejező szókészlet is törvényszerűen közhasználatúvá válik. Aki nem követi, aki nem tud vagy nem akar tájékozódni az ICT terminológiáról, az hamar a digitális szakadék túloldalára kerül, tehát nem érti meg a kifejezéseket, és nem érteti meg magát minden helyzetben. A fejlesztések és ezzel együtt a megnevezések is túlnyomó részt angol eredetűek, a globális ipar és kutatás-fejlesztés eredményei, ezért a megnevezések, a szókincs is idegen formájú. Az új jelenségek és a megnevezéseik olyan gyors tempóban jelennek meg, hogy honosításuk spontán módon zajlik (jellemzően befogadjuk az idegen eredetű kifejezéseket, azokat beépítjük a szókészletünkbe és idegen szavakként, jövevényszavakként élnek tovább).

Az **azonnali írott interakció** lehetősége adódik a netes kommunikációs műfajok némelyikében (pl. azonnali üzenetküldés, csevegés, kicsit késleltetve a kommentelés is), és ez nagyon kényelmessé, gyorsá teszi az írott, hálózati kommunikációt. Márpedig ami kényelmes és gyors, azt a felhasználók könnyen megszeretik és alkalmazzák. Ha gyors interakcióra nyílik lehetőség (ráadásul igen költséghatékonyan) a netes üzenetküldő szolgáltatásokon keresztül (pl. Viber, Facebook Messenger, iMessage stb.), akkor a szövegeket is úgy alkotjuk, hogy minden olyan írásjellemező, amely lassítja a kommunikációt, de a megértést még nem nehezíti túlzottan (hacsak éppen nem ez a cél), azokat hajlamosak vagyunk elhagyni. Tehát az alapvető helyesírási, nyelvhelyességi, szövegformázási szabályok relativizálása a kommunikációs környezethez való alkalmazkodás következménye. A folyamat törvényszerű. A rögzült helyesírási, kommunikációs kompetencia, a szabályismeret nélküli, illetve az írásbeliség egyszerűsítésére fogékony felhasználók esetében viszont ez az írásmód könnyen általános szokássá válik és kilép az infokommunikációs kommunikációs környezetből, így

elindulhat az írásszokás változási folyamata. Ez nyelvtudományi szempontból izgalmas, tanulmányozandó nyelvi változási folyamat.

Régen megfigyelhető alapszabály, hogy különösen a gyors interakciójú, kevésbé nyilvános, netes, infokommunikációs eszközökkel végrehajtott írásbeli dialógusokban **a szövegprodukciónal párhuzamosan folyik a korrekció**, ha folyik egyáltalán. Jellemzően akkor működik a folyamat, ha a megértést erősen akadályozzák az eltérések, hibák. Olyan ez, mint a spontán párbeszéd: a hiba esetén akkor javítunk, ha észrevesszük vagy figyelmeztetnek rá és fontos, különben nem. Emiatt neveztem a netes írásbeliségnek ezt a változatát **írott beszélt nyelvnek** (Balázs Géza, Érsok Nikoletta, Veszelszki Ágnes, David Crystal és mások elnevezésében: másodlagos írásbeliség, új írásbeliség, digilektus, netspeak).

A weben a személyestől a nyilvánosig bármilyen körben folytathatunk dialógust, bármekkora közönségnek alkothatunk szöveget, ám a térbeli valósághoz képest óriási különbség, hogy akármekkora közönség előtt kommunikálunk, a kommunikáció fizikai környezete teljesen egyforma: mindig ugyanazt a billentyűzetet és ugyanazt a kijelzőt használjuk. Az infokommunikációs eszközökkel zajló kommunikáció **nyilvánossága tehát jellemzően látens**, így a nyilvánosság kontrolláló ereje is korlátozott. Ezért általánosak például a közösségi oldalakon az olyan formájú és tartalmú bejegyzések, személyes megnyilvánulások akár a teljes nyilvánosság előtt, amelyeket hasonló közönség előtt a valós életben nem vagy nem úgy tennénk meg. Könnyebben térünk el a hagyományos írásbeli, helyesírási normáktól.

Ezzel szorosan összefügg az **azonosíthatóság** kérdése. A netes kommunikációban webes identitások jelennek meg, amelyek sokszor csak korlátozottan vagy egyáltalán nem azonosíthatóak a valós identitással. Így a tárgyi valóságban,

az egyénre vonatkozó normatívák is csak korlátozottan, adott esetben egyáltalán nem érvényesülnek. Másképp fogalmazva: ha nem ismernek fel, könnyebben térhetnek el a legalapvetőbb elvárásoktól is. Mindez viszont nem jelenti azt, hogy a webes térben nincsenek normák, szabályok, csak ezek a netes műfajokhoz, közösségekhez és ICT eszközökhöz alkalmazkodva alakulnak ki. A webes térben a webes nyelvhasználati, kommunikációs műfaji szabályok erősebben érvényesülnek az erősen interaktív, személyes, anonim műfajokban. A megszokott, **offline nyelvhasználati normatívák betartása tehát korlátozott**, nagyobb az offline normatíváktól való eltérés szabadsága, a fenti adottságok miatt. Mivel a cél a gyors, hatékony, a netes közösség elvárásaihoz alkalmazkodó kommunikáció, amely jól megjeleníti a virtuális személyiséget, **elnézőbb a környezet az offline normasértések iránt**, gyorsan kialakultak a helyi, netes, közösségi elvárások és a műfaji követelményekhez alkalmazkodó normatívák.

Régi szoftver: rajz

Mindebből már kiderül, hogy elméletem és megfigyelésem szerint a virtuális, netes, infokommunikációs környezetben érvényesülő nyelvhasználati jellemzők, szabályszerűségek a **netes műfajok szerint csoportosíthatók**. A normaelemeket és a műfajokat elméletem szerint a nyilvánosság és az interakció foka szabályozza.

A webes kommunikációs műfajok némelyikében jól megfigyelhető a **szimbolikus írásbeliség**. Ennek eszközei és sajátosságai a korábbiakban már említett változó, gyenge mértékű korrekció, a központozás minimalizálása, a kis- és nagybetűk alkalmazásának eltérése a hagyományos normatíváktól, a fonetikus átírás, a szöveg alkotóelemei (betűk, írásjelek, karakterek, szimbólumok, számok) vizualitásának, kinézetének az információközvetítő szerepét kihasználjuk (CSUPA NAGYBETŰ, szám+betű, karakterek kreatív kombinálása pl. smiley, a betűk számokkal, írásjelekkel, karakterekkel való helyettesítése a vizuális hasonlóság alapján – leetspeak). Ezek jellemzően járulékos jelentést, emocionális jelentésfunkciót, esetleg titkolási szándékot hordoznak.

Ezek a jellemzők viszont nem általánosak, a netes kommunikációban a web és az ICT eszközök csak a médiafelületet szolgáltatják, a közvetítőeszköz és a platform szerepét töltik be, de a kommunikáció jól elkülönülő műfajokban zajlik. Önálló szabályai vannak a különböző műfajoknak (persze az átáramlás, a kiáramlás jól megfigyelhető), másképp írunk emailt a főnökünknek, mint a barátunknak, másképp csetelünk egy privát kapcsolatban a barátunkkal, mint ahogy emailt írunk, másképp írunk blogposztot vagy Facebook-bejegyzést, mint ahogy csetelünk stb. Elméletem szerint szabály, hogy minél privátabb és minél intenzívebb az interakció a neten, annál erősebben alkalmazzuk a netes nyelvhasználat fent felsorolt szabályszerűségeit. Tehát a netes kommunikációnak átfogó, a

teljes netes kommunikációs környezetre érvényes nyelvváltozata véleményem szerint nincs, pusztán az egyes kommunikációs műfajoknak vannak jellemző nyelvhasználati normái és szokásrendszerei.

[1] A phablet kifejezés a „phone” és „tablet” szavak keveredéséből jött létre és olyan eszközökre utal, amelyek a táblagépek és telefonok funkcióit ötvözik. *A szerk.*

Irodalom

Balázs Géza: Az internetkorszak kommunikációja. In: Balázs Géza – Bódi Zoltán szerk., Az internetkorszak kommunikációja. Tanulmányok. Gondolat-Infonia, Budapest, 2005. 25—57.

Balázs Géza, Bódi Zoltán szerk.: Az internetkorszak kommunikációja. Gondolat Kiadó, Budapest, 2005.

Bódi Zoltán: Az informatika nyelvhasználatának hatásai és nyelvstratégiai háttere. Magyar Nyelv XCVI. (2000.) 218–223.

Bódi Zoltán: A világháló nyelve. Internetezőők és internetes nyelvhasználat a magyar társadalomban. Gondolat Kiadó, Budapest, 2004.

Bódi Zoltán: Infoszótár. Tinta Kiadó, Budapest, 2010.

Crystal, David: Language and the Internet. Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

Érsok Nikoletta: Írva csevegés – virtuális írásbeliség. Magyar Nyelvőr, 127 évf., 2003., 99—104.

Veszelszki Ágnes: Digilektus a lektusok rendszerében. In: Illés-Molnár Márta, Kaló Zsuzsa, Klein Laura, Parapatics Andrea szerk.: Félúton 5. Az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának konferenciája. Budapest: ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola. 199–215.

Nincs hozzászólás!

Your Email address will not be published.

Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed.](#)

© 2025 e-nyelvmagazin.hu. All rights reserved.